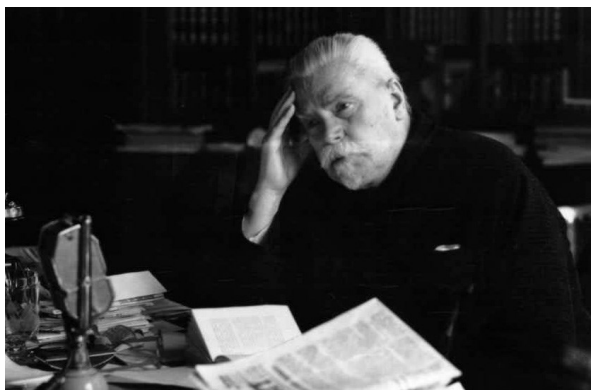
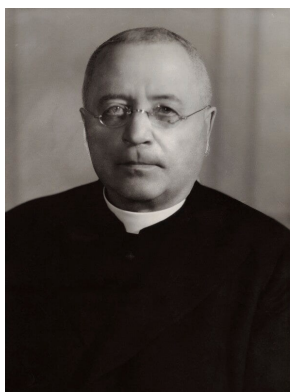
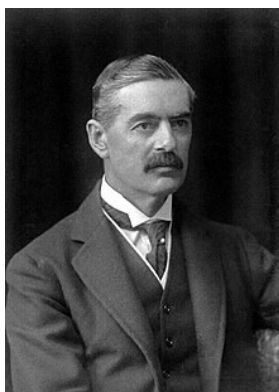

MO4: Československo 1918-1939

- Národnostní struktura ČSR, sudetoněmecký problém, slovenská otázka
- Politický systém ČSR, nejdůležitější politické strany a osobnosti
- Ekonomická struktura a vývoj
- Druhá republika

1) OSOBNOSTI. Poznejte následující osobnosti a zařaďte je do kontextu dějin.

Edvard Beneš, Jan Beran, Édouard Daladier, Klement Gottwald, Emil Hácha, Konrad Henlein, Andrej Hlinka, Neville Chamberlain, Karel Kramář, Tomáš Garrigue Masaryk, Alois Rašín, Jan Syrový, Jan Šrámek, Antonín Švehla, Jozef Tiso, Vlastimil Tusar

2) TEXTY. Přečtěte si následující texty a odpovězte na otázky.

TEXT 1

Prvorepubliková pozemková reforma měla mamutí rozměry. Pokud se započtou lesy, týkala se čtyř miliónů hektarů půdy, tedy zhruba dvou sedmin rozlohy tehdejšího Československa. A provázela ji také mamutí korupce. Běžní lidé dostávali ze zabavené (často šlechtické) půdy jen o něco více než hektar. Pak tu ale byly zbytkové statky—více než dva tisíce zhruba stohektarových hospodářských celků, které by byla škoda dělit. A ty náležely vyvoleným. Důkazy o rozsáhlé korupci leží dnes v archivech. Klíčem k přidělení statku byla často politická kariéra a úplatky. Ostatně seznam držitelů zbytkových statků obsahuje až podezřele často prominentní jména (to samotné pochopitelně korupci neprokazuje). Na pozemkové reformě tak třeba vydělal synovec pozdějšího agrárníkého předsedy vlády Františka Udržala, příbuzní dalšího příštího premiéra Jana Malypetra, jeden z bratrů Edvarda Beneše, družstevní centrály a hned několik poslanců z různých stran.

DRCHAL, Václav. Jak se Čachrovalo s půdou. *Lidové noviny*. 18. 5. 2013.

- *Co byla pozemková reforma a proč k ní došlo?*
- *Jakou rovinu pozemkové reformy autor ve svém textu zdůrazňuje?*
- *Pozemková reforma rozhodně nebyla jedinou korupční kauzou první republiky. Jak to zapadá do obrazu tohoto období českých dějin, které je v naší společnosti obecně rozšířené?*

TEXT 2

Rozsah a hloubka občanských práv je nejdůležitějším kritériem demokratické správy občanské společnosti. V duchu roku 1867 ručila nová ústava [Ústavní listina Československé republiky z roku 1920], za svobodu domovní, listovní, tisku (předběžná cenzura nebyla výslovně dovolena), petice, práva spolková, za „právo usazovati se na jakémkoliv místě Československa“ a jiné. Navíc uvedla, a to bylo jediné místo, kde šla výslovně nad prosincovou ústavu 1867, že „výsady pohlaví, rodu a povolání se neuznávají“. S tím souviselo i zrušení titulů. Za platné byly uznány „jen pokud souvisí s úřadem nebo povoláním“; nadále platili tituly akademické.

Neznamenalo to ovšem svobody bezbřehé. Zvláště s ohledem na teprve se rozbíhající pozemkovou reformu a případná opatření ve věci znárodnování, se kterým se víceméně počítalo a v něž doufali sociální demokraté a národní socialisté, nebyl v ústavě žádný pasus o tom, že „soukromé vlastnictví je svato“. Obsahovala naopak kompromisní větu: „Soukromé vlastnictví lze omezit jen zákonem.“ (...) Zásadní význam mělo samozřejmě právo spolkové a shromažďovací, kde vyslovila ústava jen rámcové svobody, stát převzal však jen s malými úpravami zákonodárství rakouské. (...) K omezení starých norem došlo jen v tom, že nesměly být spolky označovány tak, aby „upomínaly na státoprávní poměry“ před 28. říjnem, „projevily nepřátelské smýšlení oproti československému národu“ apod.

Zdeněk KÁRNÍK. *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl první. Vznik, budování a zlaté léta republiky (1918-1929).*

- *Jaké svobody zaručovala československá ústava z roku 1920? Za jakých okolností mohly být upřeny?*
- *Došlo v období první republiky k nějaké vlně zestátňování průmyslových podniků? Pokud ne, kdy k tomu začalo docházet?*

TEXT 3

Masaryk by se patrně stal aktivním a vlivným prezidentem i bez významných formálních pravomocí. Jeho přirozená autorita byla obrovská: TGM, „prezident Osoboditel“, muž Prozřetelnosti, jenž přinesl porobenému národu suverenitu a státní samostatnost, mohl spoléhat—a také spoléhal—na mimoústavní procedury, na osobní vliv, spřízněné či rovnou placené prohradní novináře, na příznivce uvnitř všech politických stran, které si často zavazoval tak, že jim pomohl v nějaké „delikátní“ situaci. Nezřídka nemalým finančním příspěvkem. Také ústavu si často interpretoval dost volně, a nikdo si mu nedovolil příliš oponovat. Jeden z tvůrců ústavy, profesor Hoetzel, si roku 1929 povzdechl: „To všechno se vysvětluje velikou úctou k prvnímu prezidentovi, ale může znamenati nemilý prejudic pro jeho nástupce, jimž bude těžko dávat méně.“

Josef MLEJNEK, ml. *Deset mužů z Hradu*. Online. iDNES. 16. 7. 2013. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/archiv/deset-muzu-z-hradu.A080207_121307_kavarna_bos. [cit 2023-10-17].

- *Které neformální postupy využíval Masaryk pro prosazení svých politických zájmů?*
- *Z čeho myslíte že mohla plynout Masarykova velká autorita mezi českou politickou elitou?*
- *Čeho se bál jeden z tvůrců československé ústavy?*

TEXT 4

Vláda připravuje další akce čelící nezaměstnanosti. Na produktivní péči o nezaměstnané, jež se ukázala předloni velmi účinnou, bude prozatím věnováno prvních deset miliónů Kč. Jak jsme již oznámili, budou zejména na Slovensku nákladem 300 miliónů Kč zlepšovány komunikace. Tím se zaměstná až sto tisíc dělníků. Konečně ve dvou týdnech už bude otevřen první tábor Prasovní pospolitosti v Terezíně. Další tábory se připravují. Také na Moravě na trati Hranice-Vsetín se připravují veřejné práce, jimiž bude zaměstnáno mnoho lidí. Hospodářské oživení se tudíž zřetelně projevuje a dá se čekat, že toto zlepšení v příštích měsících bude ještě významnější.

Právo lidu. Proti lednu pokledla nezaměstnanost o šestinu. 3. 5. 1938

- *Zasad'te do širšího historického kontextu události, které článek popisuje.*
- *Vsvětlete pojem „produktivní péče o nezaměstnané“. Rovněž zasad'te do širšího historického kontextu a ekonomických doktrín.*

TEXT 5

Ve vnitřní politice jsme nebyli bez viny. V třicátých letech nezaměstnanost v pohraničních krajích rozleptávala loajalitu našich Němců a věděli jsme, že ji nacisté využívají. Udělali jsme však málo a celkem pozdě, aby se z hospodářské otázky nestala otázka národní. Když jsme pak byli ochotni k dalekosáhlým ústupkům, zvyšovali jsme jen politický apetit henleinovců. Měli jsme plná ústa demokracie, ale nezarazili jsme henleinovský fašismus včas. Také v politice vůči Slovensku jsme nebyli bez chyb, ač z velké části hospodářská krize zavinila, že se nepodařilo průmyslové vyrovnání mezi českými zeměmi a východem republiky. Slovensko se svými velkými populačními přírůstky a s nástupem mladé generace, vychovávané už československy, marně čekalo na lepší pracovní příležitosti. Tato skutečnost byla živnou půdou separatistických snah, které hledaly pomoc v Polsku či Německu.

Ladislav Karel FEIERABEND. *Politické vzpomínky. I. díl*. Brno: Atlantis, 1991.

- *Kde nachází autor textu hlavní příčiny destabilizace meziválečného Československa?*
- *Co má autor na mysli, kdy ž hovoří o „průmyslovém vyrovnání“ českých zemí a Slovenska?*

TEXT 6

K pojmu židovství se z „biologicko-lékařských“ hledisek také vyslovila komise pro rasové otázky při Lékařské sekci Strany národní jednoty. V pasáži nazvané „Co jsou Židé“ se doslova psalo: „Židé jsou samostatnou rasou, rasové složení Židů je podstatně odlišné od rasového složení ostatních Evropanů. Dlouhým intenzivním vnitřním křížením, které prováděli jak dobrovolně z důvodů náboženských (talmud), tak i nuceně, zesílila jejich rasová svéráznost, jevící se ve znacích tělesných, v některých chorobách a rysech povahových. Z těch možno zvláště uvést: pověstná soudržnost Židů, podnikavost a houževnatost, schopnost obcházeti překážky jakýmkoli způsobem. Silně vyvinutý smysl rodinný. Ziskuchtivost, touha po hromadění peněz. Nechť k zaměstnání spojenému s tělesnou prací a volba zaměstnání snadnějších a výhodnějších bez zvláštní námahy (peněžnictví, obchod a svobodná povolání). Povýšenost vůči jiným rasám (vyvolený národ), nesnášenlivost a nedůtklivost, v podřízeném postavení však podlézavost. Slaběji vyvinutý smysl pro čest a pohrdání morálkou vůči jiným rasám.“ Stanovisko komise také zdůrazňovalo: „Židé nejsou národem, nýbrž rasou. Proto Žid zůstává Židem, ať se hlásí k té či oné národnosti. Židé dovedou národnost nabývat podle konjunktury.“ A porot komise doporučovala: „Míšení Židů s příslušníky našeho národa považujeme za nežádoucí.“

Jan GEBHART, Jan KUKLÍK. *Druhá republika 1938-1939. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2004.

- *Který prvek politické situace a klíčové a vládnoucí strany tento úryvek odráží?*
- *Jaké byly důvody českého druhorepublikového antisemitismu?*
- *Jak rozumíte tvrzení, že „Židé dovedou národnost nabývat podle konjunktury“?*

TEXT 7

Národné shromáždzenie vychádzajúc z toho, že Česko-Slovenská republika vznikla shodou suverennej vôle dvoch národov, že slovenskému národu v Pittsburskej dohode, jako aj v iných smluvách a prejavoch, i zahraničných, zabezpečená bola úplná autonómia, a vedené snahou usmierenia slovenského a českého národa v duchu Žilinskej dohody, usnáša sa na tomto ústavnom zákone.

Zdeněk VESELÝ. *Dějiny českého státu v dokumentech*. Praha: Professional Publishing, 2011.

- Tento úryvek pochází z ústavního zákona z 22. listopadu 1938. O jaký zákon se mohlo jednat?
- Co bylo garantováno v Pittsburské dohodě a došlo v průběhu první republiky k jejímu naplnění?

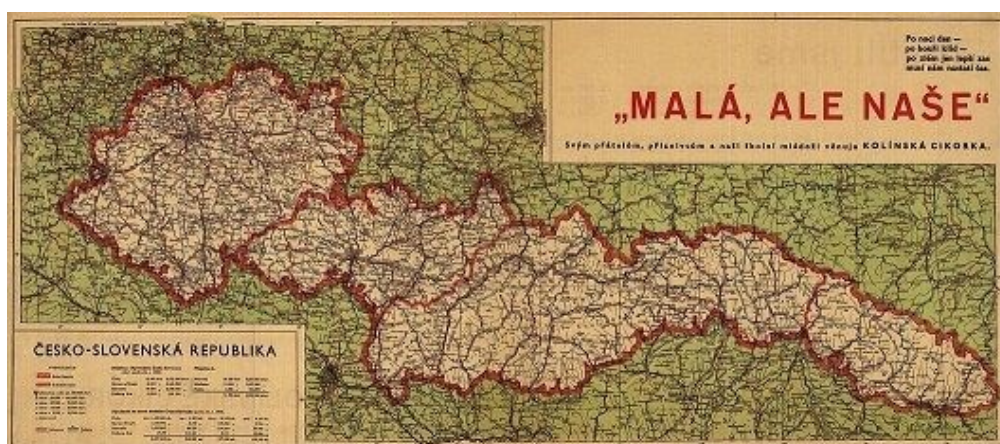
TEXT 8

(...) nebudeme pěstovat „kritickou nebo literární vědu“. Budeme prostě oddělovat věci dobré od věcí špatných. (...) Budeme nelítostně a nemilosrdně pronásledovat vše, co je na úkor národnímu duchovnímu zdraví, co podlamuje a zeslabuje tento národ, co ničí a podtíná jeho přirozené kořeny. Myslíme tu jak na všechnu švejkovinu, voskovecko-werichovské clownovství (...) i na všechny výplody tzv. humanitní demokracie a na všechno, co směřuje proti příkazům křesťanské, tj. přirozené morálky.

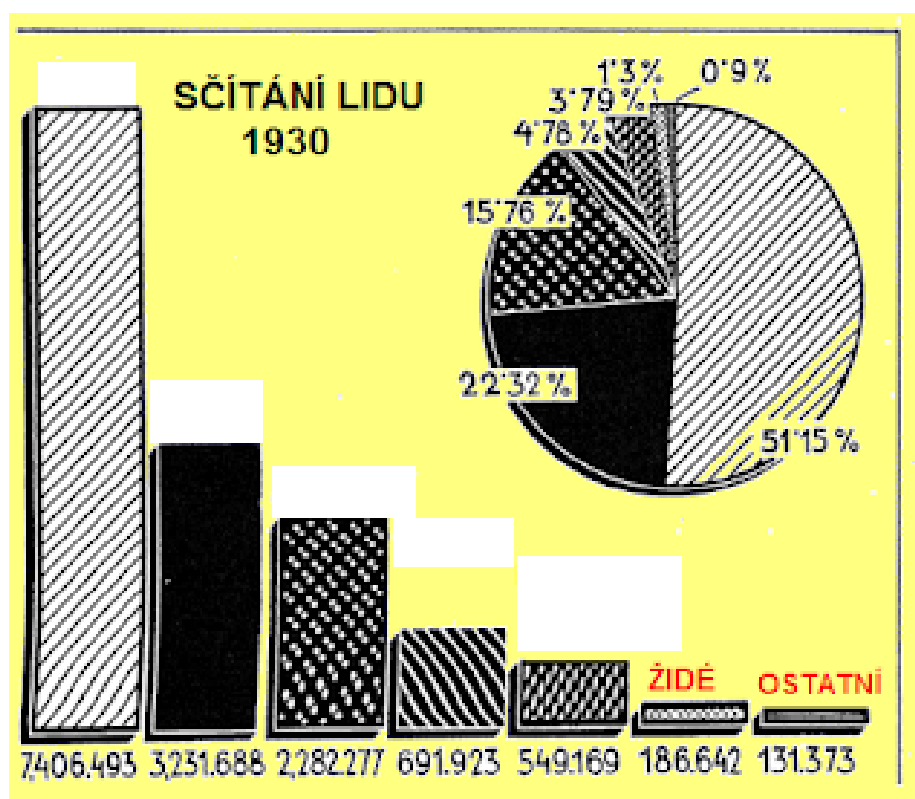
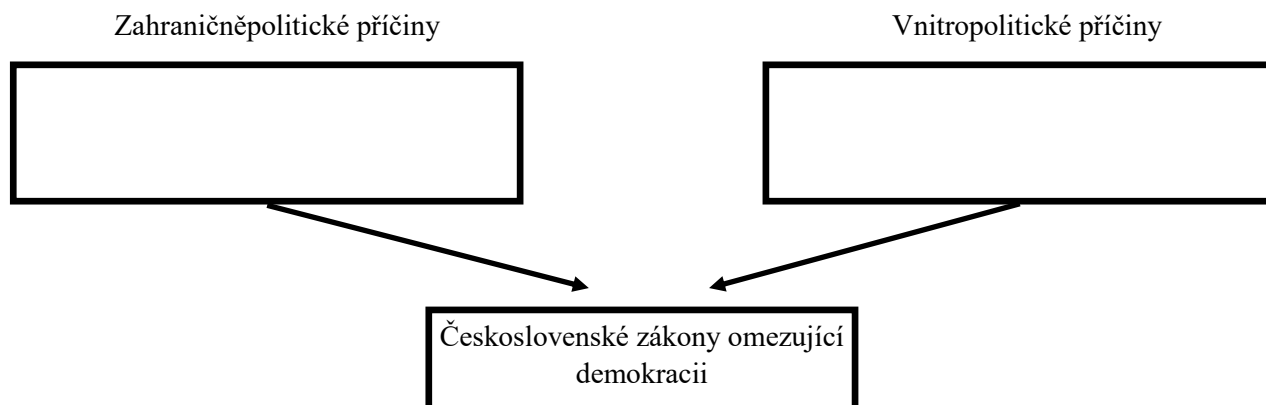
Ladislav JEHLIČKA. Pro národní kulturu. *Mladý národ*. 15. 1. 1939, č. 1.

- *Jaký umělecký program nastínil literární kritik a publicista Ladislav Jehlička začátkem roku 1939?*
- *Proti čemu se vymezuje, odmítá a jak to zapadá do atmosféry druhé republiky?*

3) UDÁLOSTI. Prostudujte, zasad'te do historického kontextu, interpretujte.

4) GRAFY A SCHÉMATA. Doplňte chybějící údaje.

5) POJMY

appeasement, druhá republika, Hrad, Malá dohoda, mnichovská dohoda, Národní strana práce, Pětka, první republika, Revoluční národní shromáždění, Strana národní jednoty, Sudety, vídeňská arbitráž

6) POLITICKÉ STRANY. Přiřaďte jednotlivé politiky k politickým stranám, jejichž byli členy.

Československá strana lidová

Slovenská ľudová strana

Československá národní demokracie

Československá sociálně demokratická strana dělnická

Agrární strana

Sudetoněmecká strana

Jan Šrámek

Karel Kramář

Andrej Hlinka

Antonín Švehla

Konrad Henlein

Vlastimil Tusar